

Tudásmegosztás, információkezelés, alkalmazhatóság

***(XXIX. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti
Kongresszus. Semmelweis Egyetem, Szaknyelvi Intézet,
Budapest, 2023. március 17–18.)***

Szentirmay Piroska

ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola, Fordítástudományi Doktori Program

E-mail: szentirmay.piroska@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0000-0420-8827>

A Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesülete (MANYE) idén hibrid, online is követhető jelenléti formában tartotta meg XXIX. Kongresszusát. A Kongresszusnak a Semmelweis Egyetem (SE) adott otthont és színvonalas megszervezését a SE Szaknyelvi Intézete vállalta.

A Kongresszus résztvevőit házigazdaként először Prof. dr. Hermann Péter, a Semmelweis Egyetem oktatási rektorhelyettese üdvözölte. Köszöntőjében kitért a módosított felsőoktatási törvény nyelvvizsga-követelményekre vonatkozó rendelkezéseire, amelyek az egyetemek követelményrendszerének szükségszerű átdolgozását vonják maguk után. A piaci pozíció, a versenyképesség megőrzése mellett az egyetemeknek a képzési programok teljesítéséhez és a tudományos előmenetelhez elengedhetetlen nyelvismeretet is szem előtt kell tartaniuk, amikor az új szabályozást kialakítják.

A Kongresszus megnyitásaként mondott elnöki köszöntőjében Prof. dr. Prószéky Gábor háláját fejezte ki, hogy az idei kongresszus ilyen színvonalas helyszínt kapott és hozzátette, hogy a szaknyelv szerepe minden területen fontos, így az orvosi szakterületen is. Nemcsak az angol és a német nyelv ismerete elengedhetetlen a doktori képzés során, hanem az anyanyelvi, tehát a magyar orvosi nyelv, ugyanúgy, mint például az orvosi latin is a tudás része, kutatásra méltó terület. Pontosan ezért állapította meg nagy örömmel, hogy a konferencia résztvevői között nemcsak az idősebb korosztály, hanem a fiatalabbak is képviseltették magukat. Mindenkit arra biztatott tehát, hogy a szünetekben használják ki a lehetőséget a személyes beszélgetésekre, melyek a tudományos közösség találkozásának ugyanolyan fontos részei, mint az elhangzó előadások. A személyes találkozások fontos-

ságát az is alátámasztja, hogy a Kongresszus jelentléti résztvevőinek száma (150) messze meghaladta azokat, akik online (36) csatlakoztak az eseményhez.

A Kongresszust megnyitó köszöntők után következett a Brassai Sámuel-díj átadása, amellyel az Egyesület olyan szakemberek tevékenységét ismeri el, akik az alkalmazott nyelvészet területén meghatározó eredményeket értek el, és akik a MANYE tevékenységében is aktívan részt vesznek, azt kiemelkedő mértékben támogatják. A XXIX. MANYE Kongresszus díjazottja Dr. Nádor Orsolya, a Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének habilitált egyetemi docense. A díjazottat méltató Dr. Dóla Mónika személyes hangvételű laudációjában hangsúlyozta, hogy mennyire illik ez az elismerés a díjazottnak, aki a névadó Brassai Sámuelhez hasonlóan örökké tevékeny alakja a magyar alkalmazott nyelvészetnek és így az Egyesületnek is. Számos érdemét nehezen is lehetett egy rövid laudációban felsorolni, hiszen nemcsak földrajzi távlatokban széles ismertsége, hanem számos szakterület fāradhatatlan képviselője, így az alkalmazott nyelvészet mellett a hungarológia és a magyar mint idegen nyelv tudományos közösségének is aktív tagja, Szépe György és Fūlei-Szántó Endre hagyatékának folytatója, a nyelvpolitika, a nyelvoktatáspolitikai, a magyar mint tanított nyelv, illetve az ezekkel kapcsolatos tudomány- és oktatástörténeti kérdések kutatója, mindezek mellett pedig jelentős tudomānszervezési munkásság gazdagítja a pályáját. A laudátor sokak nevében fejezte ki személyes elismerését Nádor Orsolyának, hiszen nemcsak kiemelkedő szakember, nyelvész és kutató, hanem olyan nevelő és kolléga, aki tanítványaival és munkatārsaival lelkiileg is törődik, mint egy igazi nevelő, oktató, erkölcsileg is támogatva őket tudásával, lelkesedésével.

A díjátadást követő első plenāris előadást a Semmelweis Egyetem Csalādorvosi Tanszékének vezetője, Prof. dr. Torzsa Péter tartotta *21. századi kihívások az orvosi kommunikációban* címmel. Előadásában elmondta, hogy magyar, angol és német nyelven évente 2586 hallgató hallgat csalādorvostant és ezen kívül oktató csalādorvosok, tutorok képzésével, akkreditációjával is foglalkoznak szoros együttműködésben a Szaknyelvi Intézettel, valamint más társintézményekkel, annak érdekében, hogy az orvos mint tanár, a szakmai vezetés motiváló példakép legyen a háziorvosok új generációi számára.

Napjainkban egyre több praxis marad orvos nélkül, a csalādorvosok generációja elöregedőben van, és a helyzetet az is tovább nehezíti, hogy a háziorvosoknak egyre több kihívással kell megküzdeniük. Mindamelllett, hogy gyakran vegyes praxisban állnak helyt, amelyeket a gazdaságosság szempontjai szerint kell működtetniük, sokan közülük oktatási feladatokat is vállalnak, illetve karitatív tevékenységet folytatnak, miközben szakmai ismereteiket is naprakészen kell tartaniuk. A betegelégedettséget nagyban befolyásolja az orvos szakmai felkészültsége mellett a kommunikációs rátermettség, amely a világjárvány következtében a telemedicina gyakorlatával bővült az aktív orvos-beteg kommunikáció fenntartása érdekében. Mivel a páciens azt várja a háziorvostól, hogy legyen együttérző, megértő, becsūlje őt meg, az élethosszig tartó jó beteg-orvos kapcsolat kialakításához elengedhetetlen az orvos nyitottsága, folyamatos jelenléte a praxishoz tartozó páciensek életének minden szakaszában. A jó kommunikáció teremtheti meg azt a bizalmi légkört, ami hozzájárul a gyógyulási folyamat

rövidüléséhez, de az orvos szakmai kiegészének megelőzéséhez is. Gyakorlatilag olyan szempontokat kell az orvosnak szem előtt tartania, amellyel számos tudományág foglalkozik: a kommunikáció csatornája, hossza, tartalma, módja. A különböző társadalmi rétegeket, korosztályokat képviselő páciensek esetén az adott egészségügyi körülmények, betegségek mellett az adott életszakaszban felmerülő, nyíltan vagy tabuként kezelt nehézségeket is figyelembe kell venni, fel kell tártani a hatékony gyógyítás, megelőzés és súlyosabb krízishelyzetek elkerülése érdekében.

A második plenáris előadást Prof. dr. Fóris Ágota, a KRE Magyar Nyelv-, Irodalom- és Kultúratudományi Intézet Magyar Nyelvtudományi Tanszékének egyetemi tanára, a MANYE alelnöke tartotta a Kongresszus idei témájának megfelelően a tudásmegosztás, információkezelés, alkalmazhatóság kulcsszavak köré szervezve gondolatait. Abból a kérdésből indult ki, hogy kinek is a tulajdona a tudás, még mindig igaz-e az, hogy a tudás önmagában hatalom. Az előadó szerint, a korunkban végbenemő változások eltolódást mutatnak, és napjainkban már a tudás felhasználásának képessége jelenti a valós hatalmat, tehát ebben a megközelítésben a tudásmegosztásnak kiemelkedő szerepe van. A tudásmegosztás, információkezelés azonban akadályokba ütközhet, aminek megoldásában gyakorlati szerepet kap a terminológiai munka, azon belül is a szakszövegek írása, a dokumentáció, valamint a tartalommenedzsment, de ide sorolhatjuk a fordítást és a terminológiai források készítését is. Az előadás tehát a szakmai kommunikáció, a terminológia és a dokumentáció legfontosabb alapfogalmait mutatta be elméleti szempontok mellett gyakorlati példákon keresztül, támaszkodva a legfrissebb nemzetközi és magyar publikációkra, köztük a KRE Terminológiai és Kommunikációs Kutatócsoport (TERMIK) munkáira, monográfiáira, tanulmányköteteire magyar és angol nyelven, amelyek a szakmai kommunikáció, terminológia, dokumentáció, tartalomfejlesztés területén az utóbbi években jelentek meg.

Az előadás második felében az előadó részletesen foglalkozott a terminológia mint terminus jelentésével, hiszen a terminológia mint szó igen tág szemantikai tárgykört ölel át. Értjük rajta azoknak a terminusoknak, fogalmaknak az összességét, amelyek egy adott szakterülethez tartoznak, de magát a terminológiát mint tudományterületet, valamint a terminológiamenedzsmentet is. Egy terminus felismerése, a sokféle megközelítés miatt nem is olyan egyszerű feladat, több szempont is szerepet játszik abban, amikor egy fogalom jelölőjére kimondhatjuk, hogy az terminus. A terminológiai szakirodalomban nincs arról teljes megegyezés, hogy pontosan mit tekinthetünk terminusnak, milyen nyelvi és nyelven kívüli tényezők alapján ismerünk fel egy terminust. A kérdés megválaszolása nem választható el a szemantikától és a pragmatikától, hiszen egy terminus nem alakja révén válik terminussá, hanem jelentéstartalma és használati módja alapján. Mivel a valóság, a külső környezet folyamatosan átalakul, az újdonságokat a nyelv is követi. Folyamatosan fejlődik például a technológia, a jogi környezet folyamatosan alkalmazkodik a realitáshoz, de gondolnunk kell arra is, hogy folyamatosan változnak a kommunikációs műfajok is, teret nyernek a mikro-szövegek, a különböző célközönségnek szóló tartalmak, az ember-ember kommunikációtól eltolódás figyelhető meg az ember-gép, illetve gép-gép kommunikációja felé, amire leginkább úgy tekintünk, mint a negyedik ipari forradalomra, és Ipar 4.0-ként emle-

getjük. Ezekbe a folyamatokba a nyelvészek a terminológiamenedzsment révén szisztematikus terminológiai munkával tudnak bekapcsolódni, hiszen fontos az alapfogalmak, terminusok és a közöttük lévő kapcsolat tisztázása, az axiómák meghatározása, az egységes elméleti keret megteremtése. Az előadás kiinduló kérdésére válaszolva Fóris Ágota úgy összegezte az elhangzottakat, hogy a tudásfelhasználási képességnek és a tudásmegosztásnak nagyon nagy szerepe lesz mai világunkban. Ezekbe a komplex folyamatokba illeszkedik a terminológiai és dokumentációs munka, amely olyan csapatmunkában kivitelezhető projektfolyamat, ami alkalmazkodva korunk technikai vívmányaihoz már nem nélkülözheti az informatikai eszközök és a terminológus munkáját hatékonyá tevő szoftvereket sem.

A második plenáris előadást követte a Brassai előadás, amelyet hagyományosan az előző díjazott tartott, idén tehát Dr. habil. Kurtán Zsuzsa, nyugalmazott egyetemi docens *Szaknyelvi utazás Csanyik-völgytől Szilícium-völgyig* címmel. Előadása szervesen kapcsolódott az éppen elhangzott plenáris előadások témájához, mivel a szaknyelvek kutatásának, oktatásának és a nyelvfejlesztés tervezésének, irányításának kérdéseivel foglalkozott a dinamikus hazai és nemzetközi társadalmi, tudományos, valamint technológiai változások, a felsőoktatás valamennyi szintjén kihívást jelentő feladatok keretében. Az előadó két fő alkalmazott nyelvészeti és nyelvpedagógiai kérdést helyezett a középpontba: (1) Mi a szaknyelv és milyen használatával érvényesíthető a tudásépítés, valamint a tudásmegosztás a tudományokban és az oktatásban? (2) Hogyan irányítható a nyelvfejlesztés és a nyelvi tanácsadás, hogy a nyelvi jelentések a mindenkori szükségleteknek megfelelő nyelvhasználattal érvényesüljenek? Ezekre a kérdésekre az 1970-es évek elejétől öt évtizedet átfogó előadás példáival részletes betekintést adott Kurtán Zsuzsa szakmai pályafutásába, amelyet meghatároztak az alkalmazott nyelvészet és a nyelvpedagógia területén a felsőoktatás szintjén folytatott kutatásai, a korszerű szaknyelvoktatás érdekében kifejtett erőfeszítései a különböző nyelvek és tudományterületek határán mozogva. Az előadó rávilágított arra, hogy a szaktudás fejlesztése nem választható el a szaknyelv ismeretétől. A szakszövegek regiszterelemzései a szakmaiság és a gondolkodásmód szoros kapcsolatát mutatják. A szakszövegekben a kognitív kapcsolatok nyelvi kifejlődései tudományáganként és a háttérismeretek szintje szerint is eltérnek, a mondanivaló értelmezéséhez a verbális és nem verbális formai, valamint jelentésbeli összefüggéseket, pragmatikai szabályokat kell feltárni. Szükségletelemzésekkel olyan egyetemes szaknyelvi jellemzőket lehet azonosítani, amelyek alapul szolgálhatnak a szakmai tartalomba ágyazott nyelvfejlesztéshez, és a feladatok alapján szintezett tudásépítéshez.

A nyelvfejlesztés a dinamikusan változó szakmai területekhez dinamikusan használható szaknyelvtudást társít. Ez azt is jelenti, hogy a szaknyelv használóinak tudniuk kell alkalmazkodni a szaknyelvek rétegzettségéhez. A különböző beszédhelyzetek más-más nyelvhasználatot, kompetenciákat igényelnek, melyeket szükségletelemzésekkel lehet vizsgálni. A szaknyelvek oktatásában az együttműködési folyamatok irányítása kapcsán egyfajta szaknyelvi tudásháromszög működik a nyelvtanár, a hallgató és a szaktantervi oktató között.

Az utóbbi évek technológiai fejlesztései nélkülözhetetlenné teszik a szaknyelvi jelenségek korpusznyelvészeti módszerekkel végzett kutatásait a szaknyelvek egymás közötti és rétegzettségüknek megfelelő összehasonlításában. Kurtán Zsuzsa az elméleti megállapítások objektív adatokra épülő megalapozásának érdekében közreműködik olyan vizsgálatokban, amelyek során korpusznyelvészeti eszközök alkalmazásával vizsgálnak számos szakterületet, mint például a közgazdaságtan, mezőgazdaság, környezettan, informatika, EU jog, műszaki-, természet- és társadalomtudomány. Az előadó bemutatta, hogy a Miskolci Jogi Korpusz (MJK) 2,4 millió szövegszóból, 150 ezer mondatból épül fel és olyan interdiszciplináris összefogásban megvalósuló vizsgálatokat tesz lehetővé, amelyek során nyelvészek, jogászok és informatikusok dolgoznak együtt. A kutatási eredményekről az OTKA kutatási honlapján, illetve a [Magyar Jogi Nyelv](#) oldalán is tájékozódhatnak az érdeklődők.

A délelőtti plenáris előadások sorát a konferenciát is támogató Tempus Közalapítvány előadása zárta, melyet Demeter Lúcia tartott, tájékoztatást adva arról, milyen pályázati lehetőségek állnak az oktatók és hallgatók rendelkezésére, a nemzetközi tapasztalatszerzés érdekében.

Az ebédszünetet követően kezdődhettek meg a szekcióelőadások, összesen 114 személyes és 15 online előadóval, számos szakterületet felölelve, úgy is mint fonetika, fonológia, beszédkutatás; a felsőoktatás pedagógiája; terminológia; nyelvpedagógia, nyelvoktatás, nyelvelsajátítás; fordítástudomány és tolmácsolás; magyar mint idegen nyelv; nyelvhasználat, szociolingvisztika; lexikográfia; szaknyelvi kommunikáció; pragmatika, kognitív nyelvészet, kontrasztív nyelvészet, interkulturális kommunikáció.

A kongresszus második napjának délelőttjén két szakmai kerekasztal-beszélgetésre is sor került: *Új irányok, innovatív módszerek a terminológia oktatásában – elmélet, gyakorlat, terminológiamenedzsment a (szak)fordítóképzésben* és *Beszédkutatás az alkalmazott nyelvészet különböző területein* címmel. A délelőtti folyamán még további három szekcióülésen vehettek részt az érdeklődők, majd Dr. habil. Fogarasi Katalin, a SE Szaknyelvi Intézetének igazgatója, a szervezőbizottság elnökének záró szavaival ért véget a gazdag program.